

„Realizácia Európskeho vysokoškolského priestoru“

Komuniké z konferencie ministrov zodpovedných za vysoké školstvo

v Berlíne 19. 9. 2003

(neoficiálny preklad)

Preambula

19. 6. 1999, rok po Sorbonskej deklarácii, ministri zodpovední za vysoké školstvo z 29 európskych krajín podpísali Bolonskú deklaráciu. Súhlasili s dôležitými spoločnými cieľmi rozvoja koherentného a kohézného Európskeho vysokoškolského priestoru (ďalej len „EVŠP“) do roku 2010. Na prvej „follow-up“ konferencii konanej v Prahe 19. 5. 2001 zvýšili počet cieľov a opätovne potvrdili svoj záväzok založiť EVŠP do roku 2010. 19. 9. 2003 ministri zodpovední za vysoké školstvo 33 európskych krajín sa stretli v Berlíne s cieľom posúdiť dosiahnutý pokrok a určiť priority a nové ciele na nasledujúce roky s ohľadom na urýchlenie realizácie EVŠP. Súhlasili s nasledujúcimi faktormi, princípmi a prioritami:

Ministri opätovne potvrdzujú dôležitosť sociálnej dimenzie bolonského procesu. Potreba zvýšiť konkurencieschopnosť musí byť v súlade s cieľom zlepšenia sociálnych črt EVŠP zameraných na posilnenie sociálnej kohézie a redukcie sociálnych nerovností a nerovností pohlaví na oboch - národnej a európskej úrovni. V tomto kontexte ministri opätovne potvrdzujú svoju pozíciu, že vysoké školstvo je verejné dobro a zodpovednosť zaň nesie spoločnosť. Zdôrazňujú, že akademické hodnoty by mali prevažovať v medzinárodnej akademickej spolupráci a výmene.

Ministri berú do úvahy závery Európskej rady (ďalej len „ER“) z Lisabonu (2000) a Barcelony (2002) zamerané na vytvorenie *„najkonkurencieschopnejšej a najdynamickejšej svetovej ekonomiky založenej na vedomostiach, schopnej trvalého ekonomického rastu, s početnejšími a lepšími pracovnými miestami a väčšou sociálnou kohéziou“* a žiadajúce ďalšie aktivity a užšiu spoluprácu v kontexte bolonského procesu.

Ministri berú na vedomie *„Progress Report“* objednaný *„Follow-up“* komisiou vo veci vývoja bolonského procesu medzi stretnutiami v Prahe a Berlíne. Taktiež berú na vedomie *„Trends III. Report“* pripravený Európskou asociáciou univerzít (ďalej len „EUA“), ako aj výsledky seminárov, ktoré boli zorganizované ako súčasť pracovného programu medzi stretnutiami v Prahe a Berlíne niekoľkými členskými krajinami a vysokými školami, organizáciami a študentmi. Ministri ďalej zaznamenali národné správy, ktoré sú dôkazom značného pokroku v aplikácii princípov bolonského procesu. Konečne, berú do úvahy správy Európskej komisie (ďalej len „EK“) a ER a vyhlasujú podporu aplikácii procesu.

Ministri súhlasia, že úsilie musí byť podniknuté s cieľom zabezpečiť celkového užšieho spojenia medzi vysokoškolským a výskumným systémom v ich vlastných krajinách. Vznikajúci EVŠP bude profitovať zo synergie s Európskym výskumným priestorom (ďalej len „EVP“) a takto posilní základy Európy založenej na vedomostiach. Cieľom je zachovať európske kultúrne bohatstvo a jazykovú rôznorodosť založenú na dedičstve rôznorodých tradícií a pomôcť rozvíjať potenciál

inovácií a sociálno-ekonomického rozvoja cez zlepšenú spoluprácu medzi európskymi vysokými školami.

Ministri uznali základnú úlohu, ktorú hrajú vysoké školy a študentské organizácie pri rozvoji EVŠP. Berú do vedomie správu EUA z podujatia Konvencia vysokých škôl v Grazi, príspevky Európskej asociácie inštitúcií vysokého školstva (ďalej len „EURASHE“) a komuniké Národných študentských únií v Európe (ďalej len „ESIB“).

Ministri vítajú záujem prejavovaný inými svetovými regiónmi o EVŠP a vítajú konkrétne prítomnosť zástupcov európskych krajín, ktoré sa ešte nezúčastnili bolonského procesu, ako aj „*Follow-up*“ komisie pre EÚ, Latinskú Ameriku a Karibský („EULAC“) spoločný priestor vysokého školstva ako hostí konferencie.

Pokrok

Ministri vítajú mnohoraké iniciatívy vykonané od Pražského summitu o vysokom školstve smerom k väčšej porovnateľnosti a kompatibilite, k väčšej transparentnosti vysokoškolských systémov a k zvýšeniu kvality európskeho vysokého školstva na inštitucionálnej a národnej úrovni. Oceňujú spoluprácu a zaviazanie sa všetkých partnerov – vysokých škôl, študentov a ostatných investorov – k uvedenému.

Ministri zdôrazňujú dôležitosť všetkých elementov bolonského procesu pre založenie EVŠP a kladú dôraz na potrebu zintenzívnenia úsilia na inštitucionálnej, národnej a európskej úrovni. Avšak, pre ďalší spád procesu, zaviazali sa k prechodným prioritám na nasledujúce dva roky. Posilnia svoje úsilie podporovať efektívne systémy hodnotenia kvality, zintenzívniť efektívnejšie používanie systému založeného na dvoch cykloch a zlepšiť systém uznávania hodností a dĺžky štúdia.

Hodnotenie kvality:

Kvalita vysokoškolského vzdelávania sa ukázala byť základom pre založenie EVŠP. Ministri potvrdili podporu ďalšiemu rozvoju hodnotenia kvality na inštitucionálnej, národnej a európskej úrovni. Zdôraznili potrebu vyvinúť vzájomne zdieľané kritériá a metodológiu hodnotenia kvality.

Taktiež potvrdili, že v zhode s princípmi inštitucionálnej autonómie, základná zodpovednosť za hodnotenie kvality vo vysokom školstve leží na každej inštitúcii a to poskytuje základ pre skutočnú zodpovednosť akademického systému v rámci národného rámca kvality.

Preto súhlasili, že do roku 2005 národné systémy hodnotenia kvality by mali zahrnúť:

- Definíciu rozsahu zodpovednosti zainteresovaných orgánov a inštitúcií.
- Evaluáciu programov alebo inštitúcií, vrátane vnútorného hodnotenia, externých revízií, účasti študentov a publikácie výsledkov.
- Systém akreditácie, certifikátov alebo porovnateľných procedúr.
- Medzinárodnú účasť, spoluprácu a zapojenie sa do sietí.

Na európskej úrovni ministri vyzývajú ENQA prostredníctvom jej členov, v spolupráci s EUA, EURASHE a ESIB, aby vyvinula schválený rad štandard, procedúr a inštrukcií hodnotenia kvality, preskúmala spôsoby zabezpečenia adekvátnych systémov odbornej revízie pre hodnotenie kvality a/alebo akreditáciu agentúrami alebo orgánmi a predložila správu ministrom prostredníctvom „*Follow-up*“ komisie v roku 2005. Patričná správa bude vykonaná expertízou iných združení na hodnotenie kvality a sietí.

Štruktúra diplomov: prijatie základného systému založeného na dvoch hlavných stupňoch

Ministri sú spokojní, že v súlade s ich záväzkov z Bolonskej deklarácie ohľadom dvojstupňového systému, zrozumiteľná reštrukturalizácia európskeho vysokoškolského prostredia sa práve uskutočňuje. Všetci ministri sa zaväzujú, že začnú aplikáciu dvojstupňového systému do roku 2005.

Ministri podčiarkujú dôležitosť konsolidácie, ktorú pokrok dosiahol, zlepšenie porozumenia a akceptáciu nových kvalifikácií prostredníctvom posilnenia dialógu na inštitúciách a medzi inštitúciami a zamestnávateľmi.

Ministri povzbudzujú členské štáty k vypracovaniu rámca porovnateľných a kompatibilných kvalifikácií pre ich vysokoškolské systémy, ktoré by sa mali usilovať opísať kvalifikácie v zmysle pracovnej záťaže, úrovne, študijných výsledkov, kompetencií a profilu. Taktiež prisľúbili vypracovať preklenovací rámec kvalifikácií v EVŠP.

V týchto rámcoch by diplomy mali mať rozdielne definované výsledky. Diplomy udeľované na prvom a druhom stupni by mali mať rozdielnu orientáciu a rozmanité profily s cieľom prispôbiť sa individuálnej, akademickej diverzite a potrebám pracovného trhu. Diplomy prvého stupňa by mali umožniť prístup, v zmysle Lisabonskej konvencie o uznávaní, k programom druhého stupňa. Diplomy druhého stupňa by mali umožniť prístup k doktorandskému štúdiu.

Ministri vyzývajú „*Follow-up*“ komisiu, aby preskúmala, či a ako skrátené vysokoškolské vzdelávanie môže byť spojené s prvým stupňom kvalifikačných rámcov v EVŠP.

Ministri zdôrazňujú svoj záväzok urobiť vysoké školstvo rovnakou mierou prístupné všetkým - všetkými možnými prostriedkami - na základe kapacity.

Zlepšenie mobility

Mobilita študentov a akademického a administratívneho personálu je základom vytvorenia EVŠP. Ministri zdôrazňujú jej dôležitosť pre akademickú a kultúrnu, ako aj politickú, sociálnu a ekonomickú sféru. So zadosťučinením berú na vedomie, že od ich ostatného stretnutia sa počty mobility zvýšili aj vďaka podstatnej podpore programov EÚ a súhlasia s podniknutím potrebných krokov na zlepšenie kvality a rozsahu štatistických údajov o študentskej mobilite.

Opätovne potvrdzujú svoj zámer vždy sa usilovať o odstránenie všetkých prekážok mobility v rámci EVŠP. S ohľadom na zlepšenie študentskej mobility, ministri podniknú potrebné kroky, ktoré umožnia prenos národných pôžičiek a grantov.

Založenie kreditového systému

Ministri zdôrazňujú dôležitú úlohu, ktorú ECTS hrá pri uľahčovaní študentskej mobility a medzinárodnom rozvoji kurikula. Berú na vedomie, že ECTS sa stále viac stáva všeobecným základom národných kreditových systémov. Povzbudzujú k ďalšiemu pokroku s cieľom, aby sa ECTS stal nielen prenosným, ale aj kumulačným systémom, dôsledne aplikovateľným, keďže sa vyvíja v rámci vznikajúceho EVŠP.

Uznanie diplomov: prijatie systému ľahko čitateľných a porovnateľných diplomov

Ministri podčiarkujú dôležitosť Lisabonského dohovoru o uznávaní kvalifikácií, ktorý by mal byť ratifikovaný každou krajinou participujúcou v bolonskom procese a vyzývajú siete ENIC a NARIC spoločne s kompetentnými národnými autoritami, aby ďalej aplikovali Konvenciu.

Vytýčili si cieľ, že každý študent končiaci štúdium od rok 2005 by mal získať dodatok k diplomu automaticky a bezplatne. Ten by mal byť vydávaný v najrozšírenejších európskych jazykoch.

Apelujú na inštitúcie a zamestnávateľov, aby plne využívali dodatok k diplomu, aby tak bola využitá možnosť zlepšenej transparentnosti a flexibility systému vysokoškolských diplomov, za účelom podpory zamestnateľnosti a uľahčenia akademického uznávania pre ďalšie štúdium.

Vysoké školy a študenti

Ministri vítajú záväzok vysokých škôl a študentov k bolonskému procesu a uznávajú, že nakoniec je to aktívna účasť všetkých partnerov v procese, ktorá zabezpečí jeho dlhodobý úspech.

Vedomí si príspevku, ktorý silné inštitúcie môžu poskytnúť pre ekonomický a spoločenský rozvoj, ministri akceptujú skutočnosť, že inštitúcie musia byť splnomocnené prijímať rozhodnutia o svojej vnútornej organizácii a administratíve. Ministri ďalej vyzývajú inštitúcie, aby zabezpečili plnú integráciu reforiem do základných inštitucionálnych funkcií a procesov.

Ministri si všimli konštruktívnu účasť študentských organizácií v bolonskom procese a podčiarkujú potrebu súvisle a včasne včleňovať študentov do ďalších aktivít.

Študenti sú plnohodnotní partneri v rámci riadenia vysokej školy. Ministri poznamenávajú, že národné legislatívne nariadenia zabezpečujúce účasť študentov sú uvedené v mnohých štátoch v rámci EVŠP. Taktiež vyzývajú inštitúcie a

študentské organizácie identifikovať spôsoby ako zvýšiť aktuálnu zaangažovanosť študentov v riadení vysokej školy.

Ministri zdôrazňujú potrebu primeraných študijných a životných podmienok pre študentov, tak aby mohli úspešne ukončiť svoje štúdium v príslušnom časovom období bez prekážok súvisiacich s ich sociálnym a ekonomickým zázemím. Taktiež zdôrazňujú potrebu porovnateľnejších údajov o sociálnej a ekonomickej situácii študentov.

Podpora európskej dimenzie vo vysokom školstve

Ministri berú na vedomie, že v súvislosti s ich pražskou výzvou, ďalšie moduly, kurzy a kurikulá s európskym obsahom, orientáciou alebo organizáciou, sú vyvíjané.

Berú na vedomie, že vysoké školy z rôznych európskych krajín sa chopili iniciatívy spoločného využitia akademických zdrojov a kultúrnych tradícií, s cieľom zlepšiť rozvoj integrovaných študijných programov a spoločných diplomov na prvom, druhom a treťom stupni.

Okrem toho zdôrazňujú potrebu zabezpečiť dostatočnú dĺžku štúdia v zahraničí pri programoch spoločných diplomov ako aj vhodné nariadenia ohľadom jazykovej rôznorodosti a učenia sa jazykov, tak aby študenti mohli využiť celý potenciál pre účely európskej identity, občianstva a zamestnateľnosti.

Ministri súhlasia, že povzbudia k odstraňovaniu právnych prekážok zriaďovania a uznávania takýchto diplomov na národnej úrovni a aktívne podporia rozvoj adekvátneho hodnotenia kvality integrovaných kurikul vedúcich k spoločným diplomom.

Podpora atraktívnosti EVŠP

Ministri súhlasia, že atraktivita a otvorenosť európskych vysokých škôl by mala byť posilnená. Potvrdzujú svoju pripravenosť ďalej rozvíjať štipendijné programy pre študentov z tretích krajín.

Ministri deklarujú, že nadnárodné výmeny vo vysokom školstve by mali byť riadené na základe akademickej kvality a akademických hodnôt a súhlasia s prácou vo všetkých príslušných fórach až do ich ukončenia. Za každých vhodných okolností by tieto fóra mali zahŕňať aj sociálnych a ekonomických partnerov.

Povzbudzujú spoluprácu s regiónmi z iných častí sveta otvorením bolonských seminárov a konferencií zástupcom týchto regiónov.

Celoživotné vzdelávanie

Ministri podčiarkujú dôležitý príspevok vysokého školstva pri realizácii celoživotného vzdelávania (ďalej len „CŽV“). Podnikajú kroky pripojenia svojich národných politík k realizácii tohto cieľa a nabádajú vysoké školy a všetkých zainteresovaných k zlepšeniu možností CŽV na úrovni vysokých škôl vrátane

uznávania prednostného učenia sa. Zdôrazňujú, že takáto aktivita musí byť integrálnou súčasťou vysokoškolskej činnosti.

Ministri ďalej vyzývajú tých, ktorí pracujú na kvalifikačných rámcoch pre EVŠP, aby do nich zahrnuli širokú škálu flexibilných spôsobov učenia sa, príležitostí a techník a vhodne využili ECTS kredity.

Zdôrazňujú potrebu zlepšenia príležitostí pre všetkých občanov v súlade s ich úsilím a schopnosťami, aby sa mohli celoživotne vzdelávať v rámci vysokého školstva.

Dodatočné aktivity

EVŠP a EVP – dva piliere spoločnosti založenej na vedomostiach

Vedomí si potreby propagovať užšie spojenie medzi EVŠP a EVP v Európe založenej na vedomostiach a dôležitosti výskumu ako integrálnej súčasti vysokého školstva v Európe, ministri považujú za potrebné ísť ďalej za súčasný stred záujmu, ktorým je dvojstupňové vzdelávanie, k začleneniu doktorandského štúdia ako tretieho stupňa do bolonského procesu. Zdôrazňujú dôležitosť výskumu a výskumného školenia a propagáciu interdisciplinarity pri udržiavaní a zlepšovaní kvality vysokého školstva a zvyšovaní konkurencieschopnosti európskeho vysokého školstva vo všeobecnosti. Ministri vyzývajú k zvýšeniu mobility na doktorandskej a postdoktorandskej úrovni a povzbudzujú zainteresované inštitúcie k zvýšeniu ich spolupráce v doktorandskom štúdiu a školení mladých výskumníkov.

Ministri podniknú potrebné úsilie, aby sa európske vysoké školy stali ešte atraktívnejšími a výkonnejšími partnermi. Preto ministri žiadajú vysoké školy, aby zvýšili úlohu a význam výskumu v technologickom, sociálnom a kultúrnom vývoji v rámci potrieb spoločnosti.

Ministri chápu, že existujú prekážky spomaľujúce dosiahnutie týchto cieľov a že tieto nemôžu byť vyriešené samotnými vysokými školami. Vyžaduje si to silnú podporu a vhodné rozhodnutia národných vlád a európskych orgánov.

Konečne, ministri týmto vyhlasujú, že siete na doktorandskej úrovni by mali byť podporené, aby povzbudili rozvoj excelentnosti a stali sa jedným z charakteristických znakov EVŠP.

Inventúra

Majúc na vedomí ciele určené na rok 2010, očakáva sa, že bude predstavená inventúra, ktorá zmapuje mieru pokroku dosiahnutého v bolonskom procese. Inventúra v polovici termínu poskytne hodnoverné informácie ako proces pokračuje a poskytne možnosť vykonať nápravu, ak bude požadovaná.

Ministri poverili „Follow-up“ komisiu organizáciou inventarizačného procesu pre potreby summitu v roku 2005 a prípravou detailných správ o pokroku a aplikácii prechodných priorít určených na nasledujúce 2 roky:

- hodnotenie kvality,

- dvojstupňový systém,
- uznávanie diplomov a dĺžky štúdia.

Účastnícke krajiny sa ďalej pripravujú na umožnenie prístupu k potrebným informáciám pre vysokoškolský výskum spojený s cieľmi bolonského procesu. Prístup k informačnej databáze o prebiehajúcim výskume a výsledkom výskumu by mal byť uľahčený.

Ďalšie sledovanie

Noví členovia

Ministri považujú za potrebnú adaptáciu článku Pražského komuniké o žiadosti o členstvo a to nasledovne:

„Pripojenie krajín k Európskej kultúrnej konvencii vo veci členstva v EVŠP bude spôsobilé za predpokladu, že v tom istom čase vyhlásia svoju vôľu nasledovať a aplikovať ciele bolonského procesu vo svojich vlastných vysokoškolských systémoch. Ich žiadosti musia obsahovať informáciu o spôsobe ako budú aplikovať princípy a ciele deklarácie“.

Ministri sa rozhodli akceptovať požiadavku členstva Albánska, Andorry, Bosny a Hercegoviny, Vatikánu, Ruska, Srbska a Čiernej hory, „Bývalej juhoslovanskej republiky Macedónsko“ a vítajú tieto štáty ako nových členov, ktoré takto rozšírili proces do 40 európskych krajín.

„Follow-up“ štruktúra

Ministri zverujú aplikáciu všetkých týchto bodov uvedených v Komuniké, plné riadenie bolonského procesu a prípravu nasledujúcej ministerskej schôdzky „Follow-up“ komisii, ktorá sa bude skladať z predstaviteľov všetkých členov bolonského procesu a zástupcov EK a ER, EUA, EURASHE, ESIB a UNESCO/CEPES ako poradných členov. Tejto skupine, ktorá by mala byť zvolaná najmenej dvakrát do roka, bude predsedáť predsedníctvo EÚ so spolupredsedníctvom hostujúcej krajiny ďalšej ministerskej schôdzky.

Rada, ktorej bude taktiež predsedáť predsedníctvo EÚ, bude dozerať nad prácou medzi zasadnutiami „Follow-up“ komisie. Rada sa bude skladať z predsedu, podpredsedu z hostujúcej krajiny ďalšej ministerskej schôdzky, predchádzajúceho a nasledujúceho predsedníctva EÚ, 3 členských krajín zvolených „Follow-up“ komisiou na 1 rok, EK a ako poradní členovia – zástupcovia ER, EUA, EURASHE a ESIB. „Follow-up“ komisia ako aj rada môžu zvolávať *ad hoc* pracovné skupiny, ak to budú považovať za potrebné.

Celková práca bude podporovaná sekretariátom, ktorý zabezpečí hostiteľská krajina nasledujúcej ministerskej konferencie.

Na svojom prvom stretnutí po Berlínskej konferencii je „Follow-up“ komisia žiadaná ďalej definovať povinnosti rady a úlohy sekretariátu.

Pracovný program 2003 – 2005

Ministri žiadajú „*Follow-up*“ komisiu, aby koordinovala aktivity vo veci pokroku bolonského procesu, ako je uvedené v témach a akciách podľa tohto Komuniké a aby o nich podávala správy na čas pred nasledujúcou ministerskou konferenciou v roku 2005.

Ďalšia konferencia

Ministri sa rozhodli konať nasledujúcu konferenciu v Bergene (Nórsko) v máji 2005.

Bratislava 26. 9. 2003

Vypracovala: M. Čikešová, SRK